

CUMHURİYET SONRASI (1960-1980)
TÜRK ROMANLARINDA
ADNAN MENDERES ve DEMOKRAT PARTİ

*Hatice FIRAT**

ÖZET

Toplumunu etkileyen ve derin izler bırakan olayların edebiyat üzerindeki etkileri edebî eserler üzerinde yapılan çalışmalarla ortaya konabilmektedir. Ülkemizde, devlete isyana ve teröre varan ideolojik çatışmaların en yoğun olduğu 1960-1980 yılları arasında görülen eylemlerin ilk izleri 1960 öncesinde görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde de devlet, ordu ve çeşitli gruplarla (öğrenci, memur vb.) karşı karşıya gelmiş, tırmanan gerilim 27 Mayıs askerî darbesiyle sonuçlanmıştır. Birçok alanda araştırma konusu olan bu dönemin olaylarının merkezinde ise dönemin başbakanı Adnan Menderes ve iktidar partisi olan Demokrat Parti yer almaktadır. Bizim çalışmamızda da 27 Mayıs'ı ele alan altı roman incelenmiş ve olayların merkezinde bulunan Menderes ve Demokrat Parti'nin yazarlar tarafından nasıl değerlendirildiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmamızın sonucunda eserlerde başbakan Menderes'in ve Demokrat Parti'nin dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik bunalımlarının sorumlusu olarak yansıtıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Politik Roman, Adnan Menderes, Demokrat Parti

* Yrd. Doç. Dr., Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, haticefirat@mu.edu.tr

**ADNAN MENDERES AND DEMOCRAT PARTY IN
TURKISH NOVELS AFTER EARLY-REPUBLICAN ERA
(1960-1980)**

ABSTRACT

Impacts of important social events on literature can be determined and identified through researches done on literal works. The initial examples of violent actions in the period between 1960 and 1980 when rebellious and terror actions made a peak in Turkey were seen before 1960. During this period, the state confronted with the army and various groups (students, civil servants, labors etc) and the escalated tension resulted in the May 27 military coup. The Prime Minister of the time Adnan Menderes and the ruling Democrat Party were at the heart of the developments in this period which have become subject to a number of researches and studies from different disciplines. This study reviews six novels which concern the May 27 era and seeks how the authors of these novels treat Menderes and Democrat Party. The article concludes that the novels hold Menderes and his party liable for the political, social and economic crises in this period.

Key Words: literature, political novel, Adnan Menderes, Democrat Party

1. Giriş

Sanatın bir parçası olan romanlar, toplumun bir aynası olarak onun siyasî, sosyal, tarihsel vb. birçok yönünü okura yansıtmaktadır. Başka bir deyişle toplumu ilgilendiren her konu diğer sanat eserlerinde olduğu gibi romanlarda da kendine geniş yer bulmaktadır. Bunun en iyi örneklerini ülkemizde sosyal hareketliliğin yoğunlaşmaya başladığı 1960 ve sonrasında görmek mümkündür.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Toplumumuzu derinden etkileyen 27 Mayıs darbesi, onu hazırlayan sebepler ve sonuçları edebiyatımızda özellikle romanlarda konu edilmiştir. Aynı durum 12 Mart süreci ve sonrası için de geçerlidir. Böylece 1960'lı yıllarla birlikte edebiyatımızda politik konular işlenmeye başlamış, 12 Mart süreci içerisinde de bu tarz romanlar artış göstermiş ve politik romanlar hızla çoğalmıştır.

Edebiyatımızda politik romanların yerleşmeye başlamasına neden olan 27 Mayıs dönemi olaylarını konu edindiğini saptadığımız 1960-1980 dönemi romanları; Attilâ İlhan'ın "Bıçağın Ucu, Sırtlan Payı, Yaraya Tuz Basmak", Samim Kocağöz'ün "İzmir'in İçinde", Vedat Türkali'nin "Bir Gün Tek Başına" ve Ayla Kutlu'nun "Kaçış" adlı eserleridir.

İktidara ve düzene karşı başkaldırının kendini gösterdiği bu dönemde, olayların romanlara nasıl yansıtıldığına ortaya konulması açısından bu romanlar büyük önem taşımaktadır. 27 Mayıs romanlarında yazarların genel olarak siyasî görüşleri doğrultusunda olayları değerlendirdiği görülmektedir. 27 Mayıs'ı hazırlayan süreç içerisinde ülkemizde yaşanan öğrenci eylemleri, iktidarın baskıya dayalı yönetimi, aydınların isyanı vb. konuların ele alınması ile eserler adeta dönemin siyasî birer belgesi konumdadır. Dönemin sorunlarının sosyalist görüş çerçevesinde ayrıntılı olarak ele alındığı eserlerde, çözümün sadece bir ihtilâl olabileceği düşünülmüş ve sol kesimde darbe büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Ancak darbenin sonrasında neler yapılacağına plânlanmamış olmasının (Avcıoğlu 1978, 772), ülkeyi sıkıntılara soktuğu da eserlerde kabul edilmektedir. Eserlerde vurgulanan önemli bir konu da halkın genelinin darbeye destek vermemiş olmasıdır.

Romanlarda olaylar anlatılırken yazarların özellikle dönemin olaylarını yansıtma çabası içerisinde oldukları görülmektedir. Öyle ki dönemin olaylarının romanın kurgusu için bir araç olmaktan öte olduğu, âdetâ romanın bu olayların anlatılması için araç gibi kullanıldığı görülmektedir.

Bu anlatım sırasında yazarlarının siyasî görüşlerini açıkça ortaya koymuş oldukları görülmektedir. 27 Mayıs dönemi olaylarını ele aldığını tespit ettiğimiz romanların tamamı sol görüş doğrultusunda kaleme alınmıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Sol görüş doğrultusunda kaleme alınan bu romanlarda kahramanların iktidara/devlete uzak ve isyankâr bir tavır içinde oldukları görülmektedir. Yapılan darbe sonunda hükûmetin görevden uzaklaştırılması, eylemci gruplar içinde özellikle toplumun en dinamik kesimi olan öğrencilerin kendilerini başarılı ve güçlü hissetmelerine yol açmıştır. Gençlerin kendilerinde gördükleri bu güç onların ilerleyen yıllarda devlete çeşitli sebeplerle başkaldırımlarında, sonu gerilla hareketlerine, teröre varan eylemler içerisine girmelerine neden olmuştur. Ancak bu dönemde aynı başarıyı sağlayamayan gençler ruhsal bakımdan çöküntü yaşamışlardır (Taylak 1998, 55; Belge 1983, 811-812)).

Eserlerin tamamının sol görüş çizgisinde yazılmış olmasının doğal bir sonucu olarak; eserlerde Menderes ve Demokrat Partinin sürekli olarak eleştirildiği, faşist olmak, demokratik davranmamak, halkın dinî duygularını sömürmek vb. ile suçlandığı görülmektedir. Bununla birlikte eserlerde saptadığımız diğer bir nokta da, devletin sağ kolu olduğu düşüncesiyle polislerin, her zaman Menderes ve iktidarın yanında olduğu için halkın, özellikle de işçi sınıfının eleştirilere maruz kalmasıdır. Buna karşın üniversite öğrencileri, öğretim üyeleri ve öğrencileri destekleyen, iktidarı devirebilecek tek güç olarak görülen ordu iktidara karşı eylem içerisinde olmuş (Kabacalı 1992, 124 -126; Börtüçene 1999,74), bu gruplar eserlerde desteklenmiş ve övülmüşlerdir.

2. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Çalışmamızda 1960-1980 yılları arasında yazılan 27 Mayıs konulu romanlarda, 27 Mayıs 1960 askerî darbesine giden yolda Adnan Menderes ve Demokrat Parti'ye dönemin yazarlarının bakış açısının, dönemin başbakanının ve iktidar partisinin hangi yönleriyle romanlara yansıdığı ve hangi olayların yazarların ve toplum hafızasında yer ettiğinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada, 1960 yılı öncesinde yaşanan olayları ele aldığımız saptadığımız altı roman üzerinde inceleme yapılmıştır. Araştırma içerisinde bu romanlardan elde edilen örneklerle yer verilmektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Yapılan incelemeler sonucunda elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri ile çözümlenmiştir. Araştırmada analiz birimi olarak "tema" kullanılmıştır.

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Cumhuriyet Sonrası (1960-1980) Türk Romanlarında Adnan Menderes ve Demokrat Parti

Eserlerde Başbakan Adnan Menderes ve Demokrat Partiye yönelik değerlendirmelerde eleştirilere geniş yer verildiği görülmektedir. Zeki Coşkun, Demokrat Partinin çöküşünün romanlarda iki temel sebebe bağlandığını dile getirmektedir. Bu sebepler; ekonomik siyasî anlamda dışa bağımlı olunması ve kültürel planda dinsel öğenin/İrticanın lâiklik sınırları ötesinde destek ve güç kazanması olarak görülmektedir (1993, 45).

Romanlarda Menderes'in şahsına ve partisine yönelik olarak yapılan eleştirilerden başlıcalarını demokratik davranmamak, baskıcı olmak, halkın dinî duygularını sömürmek, faşist olmak vb. oluşturmaktadır. Bu eleştiri konularını çeşitli başlıklar altında ele almak mümkündür:

3.1.1. Yönetim Anlayışı

Eserlerde demokrasi anlayışı, baskıcı tutumu ve yasaklar Menderes ve Demokrat parti'nin en çok eleştirildiği konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaraya Tuz Basmak adlı romanda, Menderes'e yöneltilen eleştirilerin başında; demokratik davranmama, muhalefeti destekleyenleri cezalandırma ve iktidarı kendi çıkarları doğrultusunda kullanma yer almaktadır.

"...ne biçim demokrasidir, anlayamadık bira-
der! Esasında hürriyet manasına gelmez mi bu bok
yiyen, ne hürriyet, ne hürriyet: Adam ikinci seçi-
mini kazanıyor, nasıl bir kazanmak, tulum tulum
yahu, eh rahatlar diyorsun, sen misin diyen, küt

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

seçim kanununu değiştiriyor, muhalefete rey verdi diye, hadi Kırşehir'i vilayetlikten kazalığa indiriyor, matbuat üstündeki tazyiki ayrı bahis..."

-...Şu işe bakın, dedi, Başkanlık Divanı'na elli imzalı karar verdiriyorlar, korkunç canım, partilerinden çıkarılan mebusların mebuslukları düşmeliymiş, bu durumda kim Menderes'e kafa tutabilir? (Yaraya Tuz Basmak, 1995:149,158).

Aynı romanda Menderes'in baskıcı, yasakçı bir yönetim izlediği ve bir diktatör gibi davrandığı belirtilmektedir.

Bazı geceler, haldır haldır Levent'e taşıyorlar. Aralarında zaman zaman sertleşen bir Atatürkçülük tartışması: Menderes'in Tahakküm rejimini devirdikten sonra ne yapacaksın?

... Vallahi Albayım, önce Menderes'in Şahıs tahakkümünü önlemek lazım (Yaraya Tuz Basmak, 1995:255, 299).

Eserlerde Menderes iktidarına yöneltilen önemli bir eleştiri konusu da basına getirilen yasaklardır. Altı romanın üçünde bu durumu vurgulayan ifadeler, basın yasakları, kapatılan gazeteler ve cezalandırılan gazetecilere değinilmektedir.

Hükümet, içeri atıp durdukları yetmezmiş gibi, matbuatın dizginlerini iyice eline alabilmek, hürriyetperverânı susturabilmek için bir kanun lâ-yihası getirecekti...

İzmir'de çıkan Demokrat İzmir gazetesi aleyhine on birinci dava açılmıştır, ... akis dergisi bir kere daha toplatıldı.

...Peki ya basın özgürlüğü, ya radyo? Radyo çoktan Menderes'in papağanı olmuş. Kendilerini desteklemeyen gazeteleri yola getirmek için, şeytanın aklına gelmeyecek dolambaçlı yollar deniyorlar: kâğıt vermemekten resmî ilânlarını kısmaktan başlıyor bu baskı, gizli açık dağıtımın engellenmesine, gazetecilerin ağır cezalara çarptırılıp hapsedilmesine kadar uzanıyor. Hürriyet rejimiy-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

miş! Hürriyet değil büyük sınavlar rejimi (Bıçağın Ucu, 1973:52,55,236-237).

Hükümet, Basın Enstitüsünün protestosuna yayın yasağı koymuştu. Gazeteciler yargılanıyor, cezaevine konuyor, gazeteler kapatılıyordu. Bir sabah sansür çağının başladığını muştular gibi birçok İstanbul gazetesi boş, beyaz sütunlarla çıktı.

İki satır yazı yazarları bile tikiyorlar içeri. Geçen hafta iki gazeteci daha hüküm giydi Ankara'da. Beyhan Cenkçi, Oktay Verel. Yazı yazmışlar. Ahmet Emin bile içerde be!.. (Bir Gün Tek Başına, 1994:122-123, 327).

...Cihet-i askeriye tedbir almış, asker masker, paşa neferlerin sırtını sıvazlayıp yürüyerek bari-katı geçiyor, Allah vere de neşir yasağı gelmese, haberi verebilsek...

...Ümid'in yazıları, "Döviz Komisyonunun faaliyetlerinde Dışişleri Bakanı Zorlu'nun oynadığı 'role' dokunur dokunmaz 'neşir yasağı' patlamıştı, arkasından mahkeme!

...Bu yüzden o günlerde ne gazetelerin kapatıldığını fark edecektir, (1 Mayıs'ta Cumhuriyet, 4 Mayıs'ta Yeni Sabah onar gün yayından alıkonuldu) ne Başbakan Menderes'in her seferinde biraz daha yorgun ve öfkeli, radyo konuşmalarını!

...Anayasa dışına çıkıldığı için millet kararlı infial göstermek zorunda kalmış. Bütün baskı rejimleri gibi karanlığa sürüklüyormuş ülkeyi. Baş aşağıya gidiyormuş Menderes (Yaraya Tuz Basmak, 1995:223, 226, 273, 508).

Demokrat Parti iktidarının son dönemlerinde kurulan ve öğrenci eylemlerinin artmasına neden olan Tahkikat Komisyonunun, baskıcı tutumun bir devamı olarak, basını susturmak ve partileri kapatmak amacıyla kurulduğu, bu komisyon sonrasında da basın üzerindeki baskının devam ettiği belirtilmektedir. Altı romanın dördünde Tahkikat Komisyonunun eleştirilmesi, sol görüşe sahip kişiler tarafından bu komisyona duyulan tepkinin büyüklü-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

ğünü göstermesi bakımından önemlidir. Birçok öğrenci eylemine sebep olan bu komisyonun kurulması aynı zamanda 27 Mayıs'a giden yolda bir adım olmuştur (Bakındı 2001,8).

Demokratlar basını susturup partileri kapatmak için bir komisyon mu ne kuracaklarmış. ...

Akşamları gazeteler çıldırılmış başlıklarla çıkıyor. Birinci sahifelerde, adam boyu harfler: "Bozgunculuğa Paydos", "Tahkikat Komisyonu işe başladı" , "Bazı gazete ve dergilerin yayınına son verilerek, sorumluları tutuklandı" ...

Bu arada ünlü Tahkikat Komisyonu, öteki birkaç gazeteyle beraber Birlik'i de kapatıyor (Bıçağın Ucu, 1973:237, 327, 349).

(D.P. Grubu, tahkikat komisyonunun kurulmasına karar verdi!) diye yazıyordu. Altındaki yazıyı yüksek sesle okumaya başladım: "Komisyon, gazeteleri mahkeme kararı olmadan kapayabilecek, istediği kişiyi sorguya çekebilecek.. tutuklayabilecek..." (İzmir'in İçinde, 1973:270).

18 Nisanda CHP'nin, bir kısım basının eylemlerini araştırıp soruşturmak için 15 üyeli bir "Tahkikat Komisyonu" kuruldu, bütün siyasal eylemler yasaklandı. Altından ne çıkacağı bilinmez, bunalıcı, ağır bir hava esiyordu ülkede. Tahkikat Komisyonuna olağanüstü yetkiler veren tasarının yasallaşması bekleniyordu. Acımasız, astığı astık, yasal görünen, yasadışı bir baskı örgütü çalışmaya başlamak üzereydi. Anayasa, babayasa hepsi bir yana itilmişti artık. En gerilerin, en azgınların, korku salan, apaçık baskı yöntemi...(Bir Gün Tek Başına, 1994:348).

"DP Grubu, muhalefeti halkı ve orduyu isyana teşvik etmekle suçladı. /altı saat süren Grup toplantısında, CHP'nin yıkıcı faaliyetlerini tahkik etmek üzere Meclis'te bir Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasına karar verildi."

Ankara Radyosu, birbiri ardına üç 'tebliğ' yayınladı: birincisi, 'Meclis Tahkikat Encümeni'nin

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009

kurulduğunu açıklıyordu bunların, ikincisi ... bütün siyasal faaliyetlerin yasaklandığını, üçüncüsü ise 'Tahkikat Encümeninin vazife ve yetkilerini ve bilimum karar, tedbir ve faaliyetlerine müteallik her türlü haber, havadis, beyan, tebliğ.... bu takrirle alâkalı Türkiye Büyük Millet Meclisi Müzakerelerinin neşrinin 'men' edildiğini!

Meclis Tahkikat Komisyonu'nun, İstanbul'dan Birlik'le beraber Ankara'dan Ulus ve Akis'i, İzmir'den Demokrat İzmir'i süresiz kapatmış olduğunu öğreniyor (Yaraya Tuz Basmak, 1995:242, 252).

Yukarıda da kısmen belirtildiği gibi, romanların yarısında Menderes hükûmeti döneminde basına uygulanan yasak konusu ele alınmaktadır. Bu konunun yanı sıra eserlerde; okunan kitaplara, şair ve yazarlara da yasaklar getirildiği, bu yasaklara uymayanların cezalandırıldığı ve buna bağlı olarak iktidarın sanatçı ve bilim adamlarıyla uğraştığı anlatılmaktadır. Eserlerdeki ifadelerden Demokrat Parti'nin iktidar olduğu yıllarda sol görüşün yayılmasına imkân tanınmadığı, bunun engellenmesi için sol görüşü temsil eden kişi ve kitapların okunmasına izin verilmediği, sosyalizm kelimesinin bile kullanılmadığı anlaşılmakta ve hükûmet kitap düşmanlığıyla suçlanmaktadır.

"...İktidarın başını kaşıyacak vakti yok. İktidarın maşaları, kendisi de ya, ille bilimcilerle, sanatçılarla uğraşacak. Kitaptan, yazıdan ödleri kopuyor."

"e.. hak veririm, neden korkacaklarını biliyorlar. Hiç olmazsa bu değin akılları var!" ...

"Ne dersin Hasan, bu gidiş, kitapları, yazarları kovuşturma ile bitecek iş değil. Menderes, nasıl çıkacak bu bataktan?"

Şu 1959 yılının kış aylarında, memleket politikası öyle bir noktaya varmıştı ki, Rus salatasına, Amerikan salatası diyorduk. Sosyalizm ne demek? Sosis sözcüğünü bile ağzımıza alamaz olmuştuk (İzmir'in İçinde, 1973:109, 173-174).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Deli dervişlere döndün Yahya Kemal dizele-riyle. "Baktık geceden fecre kadar ellerde- Yıldızlara yükselen kadehler gördük". Peki Nazım? O büsbüyük ozan. Niye ondan dizeler mırıldanmıyorsun. Onu da mı unutturdular iki tokatta? Yasaklar böyle ezip kalıba sokar işte. Ne yapalım kalıba sokanların gözü kör olsun!

- Ekonomi-politikler vardı. Segal...Jean Baby... Onlardan...

- Daha anlamaz ki şevket ağbi. Zaten onları bulmak da kolay değil. Saklandı, yakıldı biliyorsunuz. Soluk aldırıyorlar ki millete... Herifler kitap düşmanı...(Bir Gün Tek Başına, 1994:20, 171).

Bak sana ne aldım!

Marx, Engels ve Lenin'in yapıtlarından derlenmiş dört cilt. ...

- İyi ya, bu kitapların Türkiye'ye sokulması yasak.

... Bavulundaki kitaplardan ötürü de suçlanacaksın, istediğin kadar, bunlar mesleğimle ilgili de. Marx'ı, Engels' Lenin'i okumanın suç sayılmayacağına zor anlattırın bu adamlara (Kaçış, 1979:20, 47).

Demokrat Parti iktidarı, basına getirilen yasaklarla bağlantılı olarak; ülkede hürriyet kalmadığı, insanların mimlendiği, adalet, barış, eşitlik vb. isteyenlerin bir şekilde cezalandırıldığı, suçsuz insanların bile sudan sebeplerle suçlu sayıldığı gerekçeleriyle eleştirilmektedir. Bununla birlikte toplumsal düzenin insanı uyuşturduğu, sindirdiği, bunu yapamadıklarına ceza verdiği belirtilerek hükûmete duyulan kızgınlık dile getirilmektedir.

Hangi hürriyet rejimi? Yeni kurulan düzen, ilk bakışta açık ve aydınlık bir düzen gibi görünüyör gerçi, söyleyecek sözün varsa söylüyor, eleştireceğin şeyi eleştiriyorsun, ama bu serbestlik aslında seni daha iyi 'mimlemelerinden' başka bir işe yaramıyor. Bir kere mimlediler mi, tamam, tüyler ürpertici bir baskı aygıtını el altından harekete ge-

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009

çiriyorlar, bu seni yerle bir edinceye kadar sürüp gidiyor.

Sosyal adalet isteyen kim Sosyalist partisi mi? Derhal kovuşturuluyor. Liderleri en akla hayale gelmez suçlamalarla tutuklanıyor. Gazetesi 'Gerçek'e o kadar çok dava açılıyor ki, zaten zor ayakta durabilen gazete, yayını kesmek zorunda kalıyor. Barış isteyen kim, Barışseverler Derneği mi? Hemen derneği kapatıyor, ileri gelenlerini 'içeri' atıyorlar, dergileri 'Barış' da artık yasak. Kim güvenlik ve eşitlik istemiş, bazı aydınlarla sanatçılar mı, al sana koskoca bir komünistlik davası: zincirleme tutuklamalar, birbiri ardınca basılan evler, götürülen, yıllarca hapse mahkûm olan aktörler, üniversite hocaları, şairler! ...

Hep aynı oyun: siyasal baskı, özellikle iş çevrelerinde öyle ağırlaşıyor, o derece tehlikeli bir hâl alıyor ki, muhalif iş adamları batmayıp işyerini yürütebilmenin çaresini istifa etmekte görüyorlar. Yoksa, ya vergi biniyor, sırtlarına, ya da döviz 'tahsisleri' kesiliyor (Bıçağın Ucu, 1973:236, 256).

"Senin suçsuz olduğunu herkes biliyor" demeyi unutmuyor. Oysa, gerçek anlamda suçlu olmasa bile, bugünkü düzenin onu suçlu sayabileceğini bilir annesi.

Gerçek suçları, bu toplum düzeninin içinde uyuşup kalmış olmamaları değil mi? Polis yakalarına yapışmasa, bu toplum düzeni onları ezmenin sindirmenin, ya da kendi içinde eritmenin yolunu bulacaktır er geç. On yıl sonra bu ateşli devrimcilerin kimbilir kaç rahat bir yaşamın dinginliği içinde, kendisine çok geçerli özürler bularak düzene ayak uydurmuş olacak ...

... Savcılık yazısına göre çırağın suçu, yanında çalıştığı deli terzinin komünist olduğunu polise bildirmemek, dahası, güya, tanıklar önünde, ustasının söylediklerini baş sallayarak onaylamak yo-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

luyla komünizm propagandası yapmaktı. (Kaçış, 1979:120, 198, 200).

Bıçağın Ucu adlı eserde; yurtdışına çıkışın yasaklanması, pasaport alımlarında aydınlara zorluk çıkarılması gibi konular ele alınarak hükûmetin baskıcı tutumuna örnek verilmektedir.

Yurtdışına çıkmak, serüven değilse, düş. Men-deres Hükümeti, 'döviz tasarrufu' özürüne sığına-rak resmen yasaklanmış. Yalnız okumaya giden öğrencilerle, diplomatlar bu yasağın dışında. Hoş, yasak konmadan da aydınlara pasaport alabilmesi olmayası bir şeydi ya!.. ilişkilerin istediğın kadar geniş olsun, sen istediğın kadar inatçı ol, ya falan kanunun filan maddesini, karanlık imâlarla sura-tına çarparak, pasaport vermeyi açıkça reddeder-ler; ya da, bunu göze almazlarsa, yorgunu yokuşa sürüp formaliteleri uzatarak canından bezdirir-lerdi... (1973:101).

Eserlerde başbakan ve partisinin baskılarına başka bir ör-nek olarak, kendi taraflarına katılımları sağlamak için esnafa baskı yapmaları, köylü, kentli vatandaşların zorla Vatan Cephesi'ne ya-zılmalarının sağlanması ve hükûmetin haraç alması gibi noktalar gösterilmektedir.

Vatan Cephesi'ne geçmeleri için, DP çevrele-rince kendilerine baskı yapıldığını ileri süren bazı kapalı çarşı esnafı aralarında toplanarak keyfiyeti... (Bıçağın Ucu, 1973:55).

"Vatan Cephesine İltihaklar!" neden katılanlar değil de (iltihak) edenler? Türkiye'nin bir çok il ve ilçesinde düzenlenmiş çarşaf gibi listelerde köylü kentli yurttaşların Vatan Cephesine İltihakları! Bu vatan cephesi, Demokrat Partinin nesi ola? Düpe-düz, deseler ki, "partiye yazılan yurttaşlar!" hem de zorla yazılanlar...

Ne yaparsın ki, ananı belleyen kadı, kimi kim-den şikâyet edeceksin? Hükümet haraç alırsa, ver-gidir deyip, başımın gözümün sadakasıdır deyip, vereceksin!" Koryürek, gittikçe, konuştuğın öfke-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

leniyordu: “Bu partinin yaptığı, düpedüz kepazelik, soygunculuktur ...

Kulağıma geldiğine göre, Menderes’in partisine yaptığımız elli binlik bağışı çok az buluyorlarmış; bize Cahit’i bahane edip baskı yapacaklar akıllarınca ... Sizi çağırıp konuşmak istemem de şu yüzden: Bu sorunu örtbas etmek için Demokrat Partiye bir bağışta daha bulunsak mı? Biraz daha rüşvet versek mi? (İzmir’in İçinde, 1973: 61, 88, 282).

Romanlarda Menderes’in yönetim anlayışına bağlı olarak karşımıza çıkan diğer bir nokta da kendisinin komünist düşmanı ve faşist bir yönetici olarak görülmesidir. Eserlerde Menderes hükûmeti döneminde faşizmin yaygınlaştığı belirtilmektedir. Ayrıca farklı görüşlere sahip olan halkın birbirine sevgisinin azalmasına, halkın ikiye bölünmesine de sebep oldukları ileri sürülmektedir.

Oysa bizim halkımız birbirini sever sayardı. Ne oldu sonunda, köylerde Demokratların kahvesi, Halkçıların kahvesi diye insanlarımızı ikiye böldü (İzmir’in İçinde, 1973:223).

Faşizmin iyice kuduzlaştığı böyle bir dönemde düzenli bir örgüt çalışması söz konusu değildi (Bir Gün Tek Başına, 1994:164).

Şahıs tahakkümü değişim lafın gelişi, yarım buçuk liberalliğine, ağzı kalabalık komünizm düşmanlığına bakıp ona demokrat diyorlar ya, aslında yaptığı faşizm, hem de Osmanlı faşizmi (Yaraya Tuz Basmak, 1995:299).

İzmir’in İçinde ve Bir Gün Tek Başına adlı romanlarda Demokrat Parti iktidarına yöneltilen suçlamalar “vatana ihanet” noktasına vardiirilmektedir. Romanlarda hükûmet, Türkiye’nin çıkarlarına engel olan Amerika’yla işbirliği yaptığı, Amerika’nın çıkarları doğrultusunda çalıştığı ve ülkeyi onlara el açar duruma düşürdüğü belirtilerek eleştirilmektedir. Bu durum vatan hainliği olarak değerlendirilmekte, ihanetin yurdu satma aşamasına geldiği, iktidardakilerin Vahdettin ve Damat Ferit’ten farksız davrandığı ve ülkenin düşman işgalinde olduğu ifade edilmektedir. Buna

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

bağlı olarak Menderes iktidarı halkın iç düşmanı olarak nitelendirilmektedir.

“İhanetin neresine değin gidecekler bakalım.. işbirlikçiliğin neresine dek varıp yurdu satacaklar! Güney Amerika ülkelerine döndük ...

“Elli dokuzdan, yirmi ikiyi çıkarırsak kaç kalır?

“otuz yedi”

“Sen ona yuvarlak hesap kırk de! Dumlupınar’dan bu yana kırk yıl geçti sömürücüleri yurdumuzdan kovmalı... Şimdi sil baştan! Düşman yine vatanın harim-i ismetine girmiş; kızlarımızı işgal ediyor; oğullarımızı kurşunluyor! Sultan Reşat’lar, Vahidettin’ler, Damat Ferit’ler iş başında! Herifler, neredeyse ordumuza el koyacaklar; koyacaklar ne demek, koydular!” ...

Ne var ki, koşullar çok değişik: O günlerde, dış düşmana karşı bütün ulus miting yapıyordu; bugün, sadece aldatılmayanlar, aydınlar, iç düşmana karşı miting yapıyor!” (İzmir’in İçinde, 1973: 171-172, 178, 272-273).

-Şu duruma bir bakın, dışardan yalvar yakar aradıklarının kaç katını, Amerika çıkarlarına harcıyorlar içerde, dışarda... Ne hesaptır, ne akıldır bu?.. Öyle bir içli dışlı finansal-kapital oyunu ki, ülkeyi, hem yardım diye dışarıya el açtırır, hem o yardımı esirgiyor görünerek süründürür, hem de yardımın en büyüğünü o koparır, alır ülkeden. Böylesine rezil, çelişkili durum...

...-Perşembenin gelişi çarşambadan belliydi ya, ülke daha böylesine apaçık vatan satıcılarına kapatılmamıştı. Bu atom çağında, Amerikan üsleriyle donattılar ülkeyi. Şaka değil bu iş!.. (Bir Gün Tek Başına, 1994: 94-96).

Halkın içinden çıkmasına karşın halka sırtını dönen, ihanet eden diplomatlar olduğunun belirtilmesi ve hükûmetin bu diplomatları partilerinde barındırmakla suçlanması da dikkat çeken noktalardandır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009

...Kime aracılık ediyorlar? Sermayecilere, bir de kendi çıkarlarına... bu işin daha çok ilginç yakası, memleketimizde halkın içinden çıkıp halka, sınıfına ihanet eden aydınların, diyelim diplomatların bulunması: bakıver bir yol Menderes'in bakanlarına! Bilerek ya da bilmeyerek Menderes'e, Bayar'a hizmet ediyorlar. Bayar'laşıyorlar! O da halktanmış, sınıfını çoktan unutmuş... (İzmir'in İçinde, 1973: 293-294).

Menderes'in eserlerde genellikle suçlu görülmesi dikkati çekerken İzmir'in İçinde adlı romanda Menderes'in asıl suçlu olmadığı, onu bu duruma sürükleyen Celâl Bayar olduğu belirtilmekte ve Bayar için ağır ifadeler yer verilmektedir.

Zavallı Menderes'i bu badireye sürükleyen, arkasından iten, cesaretlendiren, -sözüm meclisten irak- O komitacı müsveddesi değil mi? Memleketin değer yargılarını altüst eden iktisaden çökmesini tacil eden, o kendisini beğenmiş akıl fukarası değil mi? Size senet veririm; bugün Menderes, istifa ettim dese paçayı kurtarır. Ne var ki İsmet Paşa'ya karşı aşağılık duygusundan kurtulamayan Celâl Bey, kendisini, yakasını bırakmaz!" (İzmir'in İçinde, 1973:211).

3.1.2. Din ve Laiklik

Eserlerde Menderes'in halkın dinî duygularını sömürdüğü ifade edilmektedir. Kur'an kursları açıp ezanı Arapça okutmak gibi icraatlar gerçekleştirdiği, sonucunda ülkede tarikatçılığın arttığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte Menderes, ülkenin başındaki bir belâ olarak nitelendirilmektedir.

... ne yaptı bunlar, sorarım, ha ne yaptı: nerde mürteci buldularsa teşvik ettiler, Kur'an kursları açtılar, ezanı Arapça okuttular...

Kızım gazete okumuyor musun sen? Sıkıntısı olmayan kaldı mı? Gökten başımıza Menderes diye bir belâ indi, on yıldır çekiyoruz. Herifin işi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

gücü oynamak: cahil halka Muhammed'in kartını oynuyor, kazanıyor, ...(Bıçağın Ucu, 1973:50).

-...Dünder haklı, yangın bacayı sarmadan duruma el koymalı, bu demokrasi mavalına kafam yatmıyor benim, zorla mı birader, herifler kalkmış radyoda Mevlit okutuyorlar, tarikatçılık almış yürümüş, neydi o, o herifin adı said-î Kürdî mi, Nursî mi?... (Yaraya Tuz Basmak, 1995:186).

Romanlarda Menderes için halktan bir kişinin ağzından aktarılan olumlu cümlelerde, dinî duyguların etkisi hissettirilmekte, halkın Menderes'i dinin diyanetin kurtarıcısı olarak gördüğü vurgulanmaktadır. Böylece Menderes'in halkın dinî duygularını sömürdüğü iddiaları desteklenmeye çalışılmaktadır.

-...ben sana bir şey söyleyeyim mi meleğim, bu kazan kaldırmalar, sokak kavgaları, çoluk çocuğun meydanlara dökülmesi filan hava! Ahmak bunlar, yahu! Menderes'in, Cenab-ı Allah'ın seçkin kulu, mübarek bir adam olduğu katiiyen kafalarına girmiyor. Böyle olmasa, hiç Londra'daki o hafazanallah tayyare kazasından sağ salim kurtulur muydu? Allah onu başımıza gâvurluğun kökünü kazısın, dini diyaneti kurtarsın diye gönderdi (Bıçağın Ucu, 1973:453).

Romanlarda Menderes'in şahsı kadar hükümetinin, dolayısıyla Demokrat Partinin de aynı nedenle; laikliğe aykırı davranışlarda bulunmak ve halkın dinî duygularını sömürmek nedeniyle eleştiriler aldığı görülmektedir. Ayrıca Demokrat Partililerin politika yapmayı bilmedikleri ifade edilmektedir.

-... Türkiye devrimci ve layık bir ülke olmuştu, halbuki bu gün aç radyoyu dinle, iki günde bir ezan, Kur'an ve Mevlit! Bu kadarı fazla kaçmıyor mu biraz? Anadolu'da okul yapmayı bıraktılar, cami yapıyorlar (Bıçağın Ucu, 1973:235-236).

"Yeter be yahu artık! Osmanlı Devletinin Damat Ferit Hükümeti bir yana, bizim tarihimizde böylesine budalaca politika yapan bir hükümet daha gelmemiştir (İzmir'in İçinde,1973:99).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

3.1.3. Demokrat Parti ve Atatürk

Romanlarda Demokrat Parti, burjuva ve kapitalizme heveslenen taşra eşrafının iktidarı olarak nitelendirilmektedir. İktidar fırsatçılıkla, sahtekârlıkla bunun yanında yine dinle bağlantı kurularak Atatürk'ün inkılâplarına karşı olmak, aykırı davranmak ve onları yok etmeye çalışmakla suçlanmaktadır. Aynı tavrın Demokrat Partili halk kesiminde de görüldüğü belirtilmektedir.

Seçimlerde mücadelenin Atatürkçü cenahlarda, münhasıran Atatürkçü prensiplerle yapılması icap ederken, ne yaptı bunlar, sorarım, ha ne yaptı: nerde mürteci buldularsa teşvik ettiler, Kur'an kursları açtılar, ezanı Arapça okuttular... Uzun sözün kısası, Kemal Paşa'nın inkılâplarına sünger çektiler! Eksik olsun böyle seçim kazanmak! Üst üste üç seçim kazanmak değil bu, muvaffak olmasına ramak kalmış bir inkılâbın üç merhalede fiilen canına okumak! ...

-...ben, oğlum, ilk dört yıllık iktidarları sırasında, işler tıkrında giderken dahil, bunlara inanmadım. Neden diyeceksin? Tanırım da ondan, ciğerlerini okurum böylelerinin. Az mı uğraştık? Kimi şarlatandır, kimi fırsatçı, kimisi düpedüz sahtekâr! Suret-i kat'iycede tahammül edemedikleri şey, Mustafa Kemal'in şahsı ve inkılâplarını ama, ortalığa hürriyet hâvâripleri olarak çıktılar (Bıçağın Ucu, 1973:50, 235).

Baktık. Nasıl da dikkat etmemişiz: Mustafa Kemal, sözcüklerinin üstü delik delikti. Yaşlı adam Burak, ağlamaklı bir sesle,

“Hem de kurşunla vurdular Paşa'mı!” dedi ...

“...Mareşal Fevzi çakmak, bir süre önce buraya geldi. Şu yan bahçede kahve içti. Burayı gezdi. Mustafa Kemal Paşa'mı ögen sözler etti. Buradan Parsa'ya, Kemalpaşa'ya, hani Nif'e geçip teftişler yaptı. Demirkıratlar bu işe çok kızdılar: Ne oluyor bu emekli paşa eskisine? Bize karşı nasıl parti ku-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

rarmış Mustafa Kemal'i arkasına alıp? Diyerekten ayaklandılar. Buralarda kavgalar oldu. Biz Kemal Paşa'yı da tanımıyoruz diye, böylece adını bile kurşunladılar!" (İzmir'in İçinde,1973:343).

"...Demokrat Parti, harb için semiren ticaret burjuvaziyle, zirai kapitalizme heveslenen taşra eşrafının iktidarındır"... (Yaraya Tuz Basmak, 1995:247).

3.1.4. Menderes-Demokrat Parti ve Halk

Eserlerde başbakan ve iktidar partisi kadar halkın da eleştirilere uğradığı görülmektedir. Halkın eleştirilmesinin asıl nedeni ise Menderes ve Demokrat Partiye olan bağlılıktır.

Romanlarda halk, Menderes'in yanında olduğu ve ona destek verdiği için gözü kapalı olarak nitelendirilmektedir. Türk halkının büyük bir çoğunluğu, iktidarı boyunca Menderes'in yanında olmuş, ona karşı olan olaylar içerisinde yer almamış, 27 Mayıs darbesini desteklememiş hatta üzüntü ile karşılaşmıştır. Bu durum ise Menderes ve Demokrat Partiye karşı olumsuz düşüncelere yer veren romanlarda halka bakışın da olumsuz olması sonucunu doğurmuştur.

İzmir'de Menderes'i kırk bin kişi karşılamış, bölgenin her tarafından kopup gelmiş kırk bin kişi. Her söylediğine yürekten alkış tutmuşlar. Görüyorsun millet sizin gibi düşünmüyor. ... Menderes'in bileğini kimse bükemez (Bıçağın Ucu, 1973:472).

"Vay canına ki, vay canımıza... Ustamız, kalfamız, işçimiz bile bizden yana değil... (İzmir'in İçinde, 1973:309, 332).

Ya da: "...Mısır'da Kral Faruk, Arjantin'de Peron gümbürdedi, artık sıra kimde dersiniz, ha?"

Ya da "...belediye seçimlerine şunun şurasında ne kaldı, bir hafta bir şey! Bari halkın aklı başına gelse, şu heriflere bir ders verse... Nerde o günler? Halktan hayır yok, katiyyen yok, afsunlanmış, he-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

rifin kışına takılmış gidiyor yahu!" (Yaraya Tuz Basmak, 1995:186).

Yukarıda da belirtildiği gibi halk Menderes'e karşı yapılan darbeden yana olmamış, darbe sonrası bile ordu, halk desteğini sağlayamamıştır. Aşağıda verilen örnek, halkın ihtilâlde destek vermediğini, hatta ihtilâlden dolayı üzüntü duyduğunu ve geleceğe dâir korkuları olduğunu göstermektedir.

Siyasi polis'ten jandarmadan öyle kötümser raporlar geliyor ki, halkın eğilimlerine ters düşüklerini görüp umutsuzluğa kapılıyorlar: Akşamsafaları henüz sulanmış, bahçeli Anadolu kahvelerinin, çarpık peykelerinde; Devlet yollarının, iç lastik, benzin ve sidik kokan servis istasyonlarında, neler söyleniyormuş, neler: İhtilâl dinsiz, camilerin kışlaya çevrilmesinin eli kulağında, namaz ve Kur'an yasaklanacak, ezanı yeniden Türkçe okutacaklar! Yoğun bir propaganda almış başını gidiyor (Yaraya Tuz Basmak, 1995: 346)

Yaraya Tuz Basmak adlı romanda, halkın bu derece Menderes'e bağlı olmasının altında dinî duyguların yattığı imâ edilmektedir. Başka bir deyişle Menderes'in halkın dinî duygularını kullanarak onların desteğini sağladığı belirtilmektedir.

"...yok, diyor, yok arkadaş, halk reyini verecekmiş de, hükümet teşekkül edecekmiş de, hürriyet nizamı olacakmış: ölme eşeğim ölme! Halk Kime rey vereceğini ne bilir be? Koyun sürüsü, koyun: Ezan mezan diyorsun, radyoda mevlid okutuyorsun, tamam, tut burnundan götür. Doğru dürüst iki kadeh içemez olduk yahu!" (1995:149).

Dinî duyguların da etkisiyle arkasında büyük bir halk desteği sağladığı belirtilen Menderes hakkındaki eleştirilerin yanı sıra, darbe sonrasında onunla ilgili halkın gözündeki olumlu intibainın yıkılmasına neden olabilecek bir gazete haberine de yer verildiği görülmektedir..

MBK sözcüsü açıkladı: milletvekillerinin maaşı ve sayısı azaltılacak / Menderes'in özel kasasından

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

kadın kilot ve çorapları, müstehcen resim ve filmler çıktı (Sırtlan Payı, 1981:19).

1960 döneminde halkın iktidara desteği bulunmasına karşılık bazı gruplar bu desteğin dışında kalmıştır. Üniversiteli gençlerin yanı sıra, bu dönemde üniversite hocaları, hâkim ve avukatlar gibi çeşitli meslek gruplarına mensup kişiler iktidarın karşısında, hatta eylem içerisinde yer almışlardır. Ülkede adaletin temsilcisi olan hukukçuların bile eylemler içerisinde olması ülkenin 1960 döneminde içinde bulunduğu karışıklığın düzeyini göstermesi açısından önemlidir.

"...İzmir'den haber çıkmaz, orası Menderes'in kalesi."

"...maşallah, amma bilirmişsin, İzmir avukatlarının protesto yürüyüşünden haberin yok anlaşılmalı! Cübbelerini Atatürk anıtına bırakmışlar." (Bıçağın Ucu, 1973:387).

Hakimlerden, savcılardan sonra üniversiteyi de karşısına aldı Adnan bey: Üniversitenin de temeline... diye, kara cübbeliler diye, dümdüz gidiyor...

... "Suphi bey, biz, avukatlar da sessiz yürüyüş yapacağız, Kara cüppelerimizi götürüp, protesto olarak heykele bırakacağız, diyor (İzmir'in İçinde, 1973:209, 310-311).

4. SONUÇ

İncelenen altı romanda, iktidar partisiyle farklı siyasi görüşlerde olduğu anlaşılan yazarların, Menderes ve Demokrat Partiyi genellikle olumsuz yönleriyle okura sunduğu, başbakan ve iktidar partisini ülkenin içinde bulunduğu siyasî, sosyal ve ekonomik bunalımların sorumlusu olarak yansıttığı görülmektedir.

Bu görüşler içerisinde başlıca eleştiri konuları, Menderes ve partisinin yönetim anlayışı; baskıcı, yasakçı, komünist düşmanı ve dışa bağımlı olması; halkın dinî duygularını sömürmesi ve laikliğe aykırı davranışlar sergilemesi ve Atatürk inkılâplarına bağlı olmaması olarak saptanmıştır. Başka bir deyişle 27 Mayıs romanla-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

rının yazarları, Demokrat Parti ve Menderesin karşısında yer almakta ve uygulamalarını eleştirmektedirler.

“Halk” başlığı altında verilen örneklerden, yazarların halkı Menderes’in yanında yer almaları ve ihtilâle destek vermemeleri nedeniyle eleştirdiği, dolayısıyla eserlerde, yazarların halka bakışının da genellikle olumsuz olduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

AVCIOĞLU Doğan , **Türkiye’nin Düzeni Dün-Bugün-Yarın**, Tekin Yayınevi, İstanbul 1978

BAKINDI Mahmut, **1970-1980 Yılları Arası Türkiye’de Üniversite Öğrenci Olayları**, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001.

BELGE Murat, 1968 Gençlik Hareketleri, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, 3. cilt, Kültür koleji eğitim Vakfı yayınları, İstanbul, 1983, s. 811-812.

BÖRTÜCENE İcen, 75 Yılda Düşünceler Tartışmalar, **Çok Partili Demokrasiden 1980 Müdahalesine**, İstanbul Türk Tarih Vakfı Yayınları 1999

COŞKUN Zeki, “27 Mayıs: İlk Darbe ve Roman”, **Birikim**. S. 50, Haziran 1993

KABACALI Alpay, **Türkiye’de Gençlik Hareketleri**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1992.

TAYLAK Muammer, **Anarşi ve Terörü Teşvik**, Hamle Yayınları, İstanbul 1998

İNCELENEN ROMANLAR

İLHAN Attila, **Bıçağın Ucu**. Bilgi Yayınevi, Ankara 1973.

İLHAN Attila, **Sırtlan Payı**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1981.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

İLHAN Attila, **Yaraya Tuz Basmak**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1995.

KOCAGÖZ Samim, **İzmir'in İçinde**, Sinan Yayınları İstanbul 1973

KUTLU Ayla, **Kaçış**, Hür Yayın ve Ticaret A.Ş., İstanbul 1979

TÜRKALİ Vedat, **Bir Gün Tek Başına**, Tümzamanlar Yayıncılık.
İstanbul 1994.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*